

مقام و منزلت حضرت ابوالفضل(ع)

در این مقاله به بررسی مقام و منزلت حضرت عباس(ع) و روایات ائمه درباره ایشان می پردازیم.

در این مقاله به بررسی مقام و منزلت حضرت عباس(ع) و روایات ائمه درباره ایشان می پردازیم.

مقام علمی عباس(علیه السلام)

حضرت عباس(علیه السلام) در خانه ای زاده شد که جایگاه دانش و حکمت بود. آن جناب از محضر امیرمومنان، امام حسن و امام حسین(علیه السلام) کسب فیض کرده است. لذا از علی بن ابیطالب(ع) در مورد حضرت عباس(علیه السلام) نقل شده است که فرموده اند: "ان ولدی العباس زق العلم زفا، یعنی همان طور که پرند به جوجه خود مستقیماً غذا می دهد، اهل بیت(ع) نیز مستقیماً به آن حضرت علوم و اسرار را آموختند."

و همچنین روایتی بدین مضمون از امامان معصوم(ع) نقل شده است که فرموده اند: "همانا عباس بن علی علم را چون غذا از پدرش وارد جان خویش نموده است."

علامه شیخ عبدالله مرقانی در کتاب نفیس تنقیح المقال، در مورد مقام علمی و معنوی ایشان گفته است: "آن جناب از فرزندان فقیه و دانشمندان ائمه (ع) و شخصیتی عادل، مورد اعتماد، با تقوا و پاک بود."

مقام عرفانی قمر بنی هاشم(ع)

اگر به زندگی و حالات حضرت ابوالفضل(ع) از این منظر نگریسته شود، مشخص می شود که آن حضرت نماد راستین عرفان است. و مقامات سلوک را به بهترین شیوه طی نموده است. مخصوصاً وقتی در حالات آن حضرت در روز عاشورا دقت می شود، برخی از مقامات عرفانی آن حضرت نمود پیدا می کند که به برخی از آن مقامات اشاره ای داریم:

مقام اخلاص

یکی از منازل مهم عرفانی منزل اخلاص است. اخلاص دارای سه درجه است:

- 1 - انجام خالصانه عمل بدون چشمداشت پاداش.
- 2 - کافی ندانستن سعی و عمل خود.
- 3 - آنکه خود و کار و عمل خود را در مسیر اراده حق هیچ نداند و همه چیز را از خداوند بداند.

حضرت ابوالفضل(ع) جان خویش را در راه خدا در طبق اخلاص می نهد و از هیچ رنج و زحمتی هراس به دل راه نمی دهد. این شهامت و ایثار وی حکایت از میزان اخلاص او دارد در آن رجز زیبای حضرت این نکته به روشنی نهفته است: "والله ان قطعتموا یمینی / انی احامی ابداء عن دینی." که هدف او در این بیت نهفته است چرا که او حاضر نیست از هدف خویش دست بردارد و این نهایت اخلاص است.

مقام صبر

یکی دیگر از منازل مهم در عرفان عملی منزل صبر است. صبر در عرفان عملی عبارت است از آنکه سالک نفس خویش را با وجود جزع و گله مندی از شکایت به غیر باز دارد. یکی از درجات بلند عرفانی حضرت ابوالفضل(ع) درجه او در صبر است. او در صحنه کربلا برادران خود عبدالله و جعفر و عثمان را پیش از خود به میدان می فرستد و شهادت آنان را نظاره گر است اما هیچ اظهار شکوه نمی کند و با ایمانی راسخ تا پای جان از مولایش دفاع می کند. به همین خاطر است که در زیارت نامه آن عالی مقام آمده است که: "السلام علیک ایها العبد الصالح المطیع لله و لرسوله، اشهد انک جاهدت و نصحت و صبرت حتی اتیک الیقین."

مقام شکر

شکر سه درجه دارد: نخست شکر بر اشیای محبوب و دلخواه، درجه دوم شکر بر امور ناگوار و درجه سوم آنکه بنده فقط منعم را شهود نماید. بی گمان اگر عباس بن علی را چنین شهودی دست نداده بود، چگونه می توانست که مرگ در کام او از غسل هم شیرین تر باشد. ابوالفضل آن جرعه نوش شهادت بی گمان در آن لحظه هایی که آب دستانش را بریده بودند، جز شهد این شهود در جان نداشت.

مقام صدق

صدق نیز مراتبی دارد: صدق در نیت، صدق در زندگی و صدق دیگر این است که بنده در شناخت و معرفت قصد صادق باشد. حضرت ابوالفضل العباس(ع) در قصد خویش صادق بود و حیات خود را جز برای خدا نمی خواست. از این رو در زیارتنامه آن حضرت صفت صدق نیز به وی نسبت داده شده است.

مقام فتوت

فتوت به این معناست که دشمنی با مردمان را ترک گویی، و به کسی که به تو آزار رسانده محبت نمایی و مرتبه والای فتوت این است که در سلوک الی الله به دلیل عقل تمسک نجویی. که همه یاوران حضرت اباعبدالله(ع) مخصوصاً حضرت ابوالفضل اگر می خواستند به دلایل عقل توجه نمایند، طریقی دیگر پیش رو بود اما آنان عاشق محبوب بودند و جز معشوق هیچ نمی دیدند.

عباس و ائمه اطهار(ع)

* امیرالمؤمنین علی(ع) در خطابی به همسر گرانقدرش امیرالمؤمنین می فرماید: "نور دیده‌ام؛ ات نزد خداوند منزلتی سترگ دارد و پروردگار در عوض آن دو دست بریده، دو بال به او ارزانی می‌دارد؛ دارد که با فرشتگان خدا در بهشت به پرواز درآید؛ آن سان که پیشتر این لطف به جعفر بن ابی‌طالب شده است." سپس خطاب به فرزند گرامی خود عباس فرمود: جلوتر بیا. عباس پیش روی پدر ایستاد و امام با دست خود، شمشیری را بر قامت بلند او حمایل نمود. سپس نگاهی طولانی به قامت او نمود و اشک در چشمانش حلقه زد و فرمود: "گویا می‌رموزد؛ بینم که دشمن پسر مرا احاطه کرده و او با این شمشیر به راست و چپ دشمن حمله می‌کند تا این که دو دستش قطع می‌گردد."

* در زمان امام حسن مجتبی(ع) و پس از صلح و بازگشت امام به مدینه، عباس در کنار امام به دستگیری از نیازمندان پرداخت و هدایای کریمانه برادر خود را بین مردم تقسیم می‌کرد. او در این دوران بود که لقب «باب الحوائج» یافت و وسیله دستگیری و حمایت از محرومین جامعه گردید. او در تمام این دوران، در حمایت و اظهار ارادت به امام خویش کوتاهی نکرد.

* امام حسین بن علی(ع) هنگام خروج از مدینه به طرف کربلا ندا داد: "کجاست برادرم ... کجاست ماه بنی‌ام؟ هاشم؟ پس عباس جواب داد: بله بله ای آقای من! آنگاه امام حسین فرمود: ای برادر، اسبم را حاضر کن، پس عباس اسب حضرت را حاضر نمود."

در عصر تاسوعا شمر با چهار هزار نفر وارد کربلا شد. یکی از نقشه‌ها برای کاستن از یاران امام حسین امان دادن به عباس و برادران او بود. وقتی جناب عباس شنید که شمر امان نامه آورده اصلاً به او اعتنا نکرد و جواب او را نداد، تا این که امامش به او فرمان داد که جواب شمر را بگوید، عباس فرمود: "چه می‌گویی؟" عرض کرد: "شما و برادرانت در امانید." عباس غیرتمند سراسر وجودش آتش گرفت و فریاد او بلند شد: "دست هایت بریده باد و لعنت بر آنچه که از امان نامه آورده ای. ای دشمن خدا! آیا دستور می‌دهی که ما برادرمان و آقایمان حسین پسر فاطمه را رها کنیم و داخل اطاعت لعنت شدگان و فرزندان لعنت شدگان شویم؟ آیا به ما امان می‌دهی در حالی که فرزند رسول خدا در امان نیست."

* امام سجاد(ع) می فرماید: "خداوند حضرت عباس(ع) را رحمت کند که به حق اینار کرد و امتحان شد و جان خود را فدای برادرش کرد تا آنکه دو دستش قطع شد. لذا خداوند عزوجل در عوض، دو بال به او عطا کرد تا همراه ملائکه در بهشت پرواز کند، همان طور که به جعفر بن ابی طالب(ع) هم دو بال عطا فرمود و به تحقیق، حضرت عباس(ع) نزد پروردگار مقام و منزلتی دارد که روز قیامت همه شهدا به آن مقام و منزلت غبطه می‌خورند."

* امام صادق(ع) همواره از عمویش عباس تجلیل به عمل می‌آورد و با درود و ستایش از او یاد می‌کند و مواضع قهرمانانه‌اش در روز عاشورا را بزرگ می‌داشت. از جمله سخنانی که امام درباره قمر بنی‌امیرالمؤمنین(ع) فرموده است این است که: "عمویم عباس بن علی بصیرتی نافذ و ایمانی محکم داشت. همراه برادرش حسین جهاد کرد، به خوبی از بوته آزمایش بیرون آمد و شهید از دنیا رفت... امام صادق(ع) از برترین صفات مجسم در عمویش یعنی تیزبینی، ایمان محکم و جهاد، پرده بر می‌دارد."

در جای دیگر نیز امام صادق فرموده است: "شهادت می‌دهم که تو برای خدا و رسولش و برادرت خیرخواهی نمودی، پس تو چه نیکو برادر فداکار بودی."

* بقية الله الاعظم، امام زمان(عج) در بخشی از سخنان پرمعنای خود در زیارت ناحیه مقدسه درباره عمویش عباس(ع) چنین

می گوید: "سلام بر ابوالفضل، عباس بن امیرالمؤمنین، همدرد بزرگ برادر که جانش را فدای او ساخت و از دیروز بهره فردایش را برگزید، آنکه فدایی برادر بود و از او حفاظت کرد و برای رساندن آب به او کوشید و دستانش قطع گشت..."

نویسنده: سید محمد ناظم زاده قمی

پی نوشت:

- وقایع الایام
- نفس المهموم
- مفاتیح الجنان
- مولد العباس بن علی
- زندگانی حضرت ابوالفضل العباس
- بخش "مقام عرفانی قمر بنی هاشم" برگرفته از تحقیقی از دکتر محمد اخگری

منبع: مرکز مطالعات شیعه